

Eerste uitwerking scenario's Spreidingswet

De algemene informatie wordt uiteengezet aan de hand van een aantal vragen, daarna volgt de uitwerking van de scenario's.

Algemene informatie

De Spreidingswet, wat houdt het in?

Het doel van de Spreidingswet is het zorgen voor een duurzaam en stabiel opvanglandschap met genoeg opvangplekken evenwichtig verdeeld over Nederland.

Het nieuwe kabinet is voornemens om de Spreidingswet in te trekken, hoe lang kan dit duren?

Het intrekken van de Spreidingswet kan plusminus anderhalf jaar duren. Het moet opnieuw door de tweede en eerste kamer.

Is het probleem opgelost als de Spreidingswet komt te vervallen?

Met het intrekken van de Spreidingswet is het probleem niet opgelost. Het is een acuut probleem, er zijn onvoldoende opvangplekken voor de asielzoekers die op dit moment al in Nederland zijn.

In de meest recente brief vanuit het Rijk "Acute oproep asielopvang en huisvesting statushouders" van 14 juni 2024 (zie bijlage 2) wordt gesproken over een tekort van 7500 opvangplekken per augustus (dit jaar).

Welke doelgroepen vallen er onder de Spreidingswet?

Asielzoekers (o.a. alleenstaande minderjarige vreemdelingen: amv), statushouders en Oekraïners.

- Asielzoekers:
Mannen, vrouwen, kinderen en amv'ers in afwachting van hun verblijfsvergunning.
Op dit moment is de instroom ongeveer 80% alleengaand/alleenstaand dus voornamelijk eenlingen en enkele gezinnen. Daarnaast zijn er op dit moment ook regelmatig grote gezinnen (denk aan 7+ personen). De instroom van amv'ers betreffen met name alleenstaande jongens die ook veelal gezinshereniging willen aanvragen.
- Statushouders:
Mannen, vrouwen, kinderen en amv'ers met een verblijfsstatus.
- Oekraïners:
Vrouwen, kinderen, ouderen en mannen.
Je ziet met name vrouwen, kinderen en ouderen in de opvang. De komst van mannen in de opvang ligt soms gevoelig in verband met het mogelijk ontduiken van de dienstplicht. Oekraïense ontheemden hebben recht op opvang op basis van de Richtlijn Tijdelijke Bescherming. Zij hoeven op dit moment nog geen asiel aan te vragen.

Naast de verschillende doelgroepen zijn er ook verschillende opvanglocaties en daar hangen weer verschillende kaders/randvoorwaarden aan en verschillende financiële regelingen. Het is dus best wel complex.

Wat is onze opgave voor de Spreidingswet?

De indicatieve taakstelling voor Dantumadiel is 96 opvangplekken waarvan 8 voor amv'ers.

- Spreidingswet:

Met de komst van de Spreidingswet is bekend gemaakt dat er naar verwachting landelijk 96.000 opvangplekken nodig zijn in de komende twee jaar (tot februari 2026). Dit aantal is verdeeld in twaalf provinciale opgaven en in een indicatieve verdeling per gemeente. Fryslân heeft een provinciale opgave van 3391 opvangplekken.

Voor 2024 voldoen we als Fryslân aan onze opgave, in 2025 gaan er gaten vallen door het sluiten van een aantal opvanglocaties, hierdoor zijn er nieuwe opvanglocaties nodig om te kunnen blijven voldoen aan onze opgave.

Huidige stand van zaken:

Op dit moment hebben we nog geen opvanglocatie voor asielzoekers in Dantumadiel.

- Statushouders:

De taakstelling voor het eerste halfjaar 2024 is 21 en de taakstelling voor het tweede halfjaar 2024 is 19.

Huidige stand van zaken:

Wij voldoen op dit moment aan de opgave. Wij moeten voor 2024 nog 22 personen huisvesten, dit is te realiseren via de huidige werkwijze.

- Oekraïners:

We hebben een inspanningsverplichting voor 140 opvangplekken.

Huidige stand van zaken:

We hebben op dit moment 128 opvangplekken gerealiseerd (in De Wynbrekker in Damwâld, het Fierljepcentrum in De Westereen en het woonhuis in Rinsumageast). Er moeten dus nog 12 opvangplekken bij.

Het uitwisselen van doelgroepen (opvang opgaven) is mogelijk, dit betekent dat gemeenten met elkaar kunnen samenwerken op dit thema. Bijvoorbeeld door middel van een regionale doorstroomlocatie, waarmee de koppelgemeente (gemeente waar je mee samenwerkt) meer tijd krijgt de statushouders in de gemeente te huisvesten.

Kan de gemeente verplicht gesteld worden om opvang te realiseren?

Ja, de gemeente kan verplicht worden gesteld om opvang te realiseren.

Er zijn verschillende benamingen voor de opgaven, het is ook verschillend hoe hierop gehandhaafd kan worden:

- Taakstelling (huisvesting statushouders)

Een wettelijke verplichting voor een gemeente om de opgave te behalen, de toezichthouder kan de taakstelling afdwingen als de opgave niet wordt gehaald.

- Indicatieve taakstelling (Spreidingswet)

Dit is een berekening van een provinciale taakstelling per individuele gemeente, wat betekent dat niet dat iedere gemeente die indicatieve taakstelling moet behalen maar dat inzichtelijk wordt gemaakt wat de verdeling zou zijn als deze over alle gemeenten in een provincie zou worden verdeeld. De indicatieve taakstelling is niet afdwingbaar, dat wordt het alleen als het een taakstelling wordt. Het wordt een taakstelling op het moment dat de staatssecretaris van

het ministerie van Justitie en Veiligheid dit opneemt in het verdeelbesluit.

Voor 1 november 2024 dient de commissaris van de Koning het provinciale plan in. Voor 31 december 2024 wordt door de staatssecretaris van J&V het verdeelbesluit genomen; bij géén of een afdoende provinciaal plan wijst de staatssecretaris in het verdeelbesluit gemeenten aan die de opvangplekken moeten realiseren.

- Inspanningsverplichting (opvang Oekraïense ontheemden)
Dit betekent dat het Rijk ervan uitgaat dat deze opgave wordt gerealiseerd.

Tijdelijke gemeentelijke spoedopvang (voorheen crisisnoodopvang)

In het geval van een crisis kan de gemeente ook de opdracht krijgen om tijdelijk spoedopvang te realiseren.

Worden alle vormen van opvang vergoed?

In z'n algemeenheid valt te zeggen dat alle vormen van opvang worden vergoed. Hetzij direct vanuit het Rijk of via het COA. Daarnaast is er een extra regeling in het kader van de Spreidingswet. Je kunt als gemeente een vergoeding krijgen voor elke meerplek die je realiseert (dus extra plekken bovenop je opgave) en ook is er een extra uitkering voor bijzondere opvangplaatsen (zoals amv-opvang). Het beleid rondom de verschillende soorten opvanglocaties is nog volop in ontwikkeling en daardoor ook continue aan het veranderen.

Waarom wordt er gesproken over een opvangcrisis en niet een asielcrisis?

Er wordt landelijk gesproken over een opvangcrisis in plaats van een asielcrisis, omdat een deel van het probleem ligt in te weinig doorstroom van statushouders naar reguliere huisvesting in de gemeenten.

In de brief vanuit het Rijk "Opvang van asielzoekers en Oekraïense ontheemden en taakstelling huisvesting statushouders" van 25 april 2024 (zie bijlage 4) wordt verwezen naar de meerjarenprognose. In de meerjarenprognose staat dat de verwachting is dat er bij ongewijzigd beleid per 1 januari 2026 behoefte is aan 133.550 opvangplekken. De Spreidingswet is uitgegaan van 96.000 opvangplekken, dit ligt er dus al fors boven. Op die datum bevinden zich naar verwachting 48.500 statushouders in de asielopvang.

Uitwerking van de scenario's (benoemd door het presidium)

Scenario 1: Opvang van 8 amv'ers door Nidos (voogdij- en opvangorganisatie voor amv'ers) en een doorstroomlocatie voor 50 statushouders die in afwachting zijn van een huis in de regio NOF (Noordoost-Fryslân)

Amv-opvang

Er is met de indicatieve taakstelling een onderverdeling gemaakt in plekken voor amv'ers omdat er een grote instroom is van deze groep en deze groep in andere soorten opvanglocaties opgevangen wordt. Dit wordt verderop in het document uitgelegd.

Doelgroep

Amv'ers, met name alleenstaande jongens die ook vaak gezinshereniging aanvragen.

Soort opvanglocatie & financiering

De jongere komt onder voogdij bij het Nidos. De soort opvanglocatie hangt af van waar de jongere zich in de procedure bevindt:

- Onder de 15 jaar oud verblijft de jongere in een gastgezin.
- Als de jongere ouder is dan 15 jaar en in afwachting is van een verblijfsvergunning verblijft de jongere in een opvang van het COA. Dit zijn locaties van plusminus 50-80 opvangplekken, geëxploiteerd door het COA.
- Als de jongere ouder is dan 15 jaar en een verblijfsvergunning heeft, dan verblijft de jongere in een kleinschalige opvang van plusminus 4–12 opvangplekken, geëxploiteerd door het Nidos.

Draagvlak

Het draagvlak voor deze groep is naar verwachting niet heel hoog. Een groep jonge jongens bij elkaar in een woning roept vragen op over de veiligheid voor de jeugd in de buurt. Nidos kan hierin wel goed ondersteunen door middel van begeleiding en daarnaast uitleg geven hoe het er op een locatie aan toegaat.

Doorstroomlocatie

Het concept doorstroomlocatie is ontstaan omdat er een grote groep statushouders ‘vastzit’ in de AZC’s in verband met te weinig reguliere woningen om naar door te stromen. Het is als het ware een tussenoplossing. Het is op dit moment nog een pilot en er mogen landelijk maximaal vijftig gerealiseerd worden, daarna wordt er geëvalueerd. Er zijn kaders aan de grootte van de locatie: maximaal 90% van de reguliere taakstelling statushouders (dus niet 90% van de opgave vanuit de Spreidingswet). Bij een regionale doorstroomlocatie mag je de taakstelling statushouders van je eigen gemeente en de koppelgemeente bij elkaar optellen. De duur van de opvanglocatie is korter dan een reguliere opvanglocatie omdat het een tussenvoorziening is (maximaal drie jaar).

Doelgroep

De opvanglocatie is bedoeld voor statushouders.

Soort opvanglocatie en financiering

Er zijn twee varianten qua doorstroomlocatie: een lokale en een regionale. Lokaal is niet aantrekkelijk want we kunnen voldoen aan onze eigen reguliere taakstelling voor de statushouders, daar hebben we geen tussenvoorziening voor nodig. Regionaal zou wel een goede optie kunnen zijn want er zijn buurgemeenten die moeite hebben om aan hun taakstelling te voldoen. De statushouders mogen maximaal één jaar op de doorstroomlocatie verblijven. Zij moeten dus binnen een jaar doorstromen naar reguliere huisvesting in de buurt van de doorstroomlocatie, hier moeten duidelijke afspraken over worden gemaakt met de koppelgemeente.

De doorstroomlocatie wordt gefinancierd door het Rijk door middel van twee componenten: een transitievergoeding en een vast bedrag per dag per geplaatste statushouder.

Draagvlak

Statushouders hebben een verblijfsvergunning, de meeste van deze mensen willen integreren en investeren in onze samenleving. Over het algemeen horen we weinig negatieve geluiden over deze doelgroep.

Bij een doorstroomlocatie van 50 opvangplekken hebben we te maken met een groep mensen met verschillende culturele achtergronden bij elkaar op één locatie. Bij een dergelijke locatie moet goed ingezet worden op leefbaarheid (o.a. met huisregels en handhaving).

Scenario 2: 1 locatie voor maximaal 150 vluchtelingen (asielzoekers)

Doelgroep

Asielzoekers (waaronder amv'ers).

Soort opvanglocatie en financiering

- Een reguliere opvanglocatie voor asielzoekers (beschikbaar voor vijf jaar of langer):
Vanaf 150 opvangplekken doet COA de exploitatie van het AZC. Onder de 150 opvangplekken worden er afspraken gemaakt tussen het COA en de gemeente over wie wat doet.
Als de gemeente de opvanglocatie exploiteert wordt het gefinancierd door het COA door middel van een dagvergoeding per opvangplek (*zie bijlage 3 voor de infographic "Reguliere kleinschalige asielopvang"*).

Draagvlak

Een grote locatie is een grotere belasting op de omgeving en de voorzieningen.

Scenario 3: 1x 100 plekken, 2x 48 of 3x 32

Hoe meer locaties, hoe meer werk we daar als gemeente van hebben en hoe meer het kost. De daadwerkelijke opvang wordt vergoed, het is de vraag in hoeverre de inzet van de ambtelijke organisatie er ook van bekostigd kan worden. Als we kijken naar de Oekraïne opvang dan kan dit wel.

Doelgroep

Asielzoekers (waaronder amv'ers).

Soort opvanglocatie

- Een reguliere opvanglocatie voor asielzoekers (beschikbaar voor vijf jaar of langer) geëxploiteerd door de gemeente.
- Een amv-locatie van het COA (geëxploiteerd door het COA):
De amv-locaties vanuit het COA zijn gezien de kwetsbare doelgroep kleiner, en bestaan doorgaans uit 50-80 opvangplekken. Er wordt door het Rijk met name gevraagd om het realiseren van opvanglocaties voor het Nidos van 4-12 opvangplekken.

Draagvlak

Hoe meer locaties hoe meer onrust er zal zijn; er zijn meer inwoners bij betrokken, er moet per locatie een participatietraject gedaan worden etc. dit vraagt ook meer inzet van de ambtelijke organisatie.

Scenario 4: Dantumadiel heeft 10 dorpen, per dorp 10 vluchtelingen opvangen

Doelgroep

Asielzoekers (waaronder amv'ers).

Soort opvanglocatie

Naar verwachting gaat de gemeente heel veel werk krijgen om dergelijk kleine opvanglocaties leefbaar te houden. Het is niet vanzelfsprekend dat mensen met verschillende (culturele) achtergronden goed met elkaar kunnen samenwonen. Je hebt op zulke locaties maar beperkt toezicht, 24/7 beveiliging en dagelijkse begeleiding kan niet uit op zo'n kleine groep bewoners. Dit doet ook wat met het veiligheidsgevoel van de omwonenden. De enige soort opvanglocatie die zich daarvoor leent is amv-opvang. Daar is, doordat het een kwetsbare doelgroep betreft, intensieve begeleiding aanwezig.

Scenario 5: Wat als we niets doen

Als we niets doen lopen we het risico dat we op een bepaald moment verplicht worden gesteld om een 'x' aantal asielzoekers op te vangen. Dit moet vaak in korte tijd gerealiseerd worden wat een groot beroep doet op de ambtelijke organisatie; dit gaat ten koste van de dienstverlening op andere vlakken. Ook gaat het mogelijk ten koste van sportclubs/sporthallen (hier is, doordat er douches en toiletten aanwezig zijn, snel tijdelijke opvang te realiseren) en dit is niet wenselijk in het kader van draagvlak. Noodopvang/tijdelijke gemeentelijke spoedopvang is tijdelijke opvang wat voor de mensen die het betreft erg onzeker is en minder humaan dan duurzame opvang. Daarnaast is het volgens het COA twee keer zo duur, uiteindelijk worden die kosten betaald door ons allemaal.